

# • FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 17.

Lýsingarprísir fyri þetta grein: 30 oyr. á forsiðuni, 20 oyr. á 3. og 4. síðu. Við stórra lýsingum fæst avsláttur í prísinum.

Tírsdag hin 29. apríl 1930.

Kostar kr. 1.50 fjórðingsárið + Porto. Blaðið verður bilagð á forsiðuni, brevasvarstodum og skrivstovuni. Telf. 143.

4. árg.

Tandlæge BREND  
træffes 11—5. Telf. 114.

**T**AD er nú einaferð soleiðis, at alt herheima stendur og fellur við fiskiskapinum. Hetta er kanska sagt ofta. Men aldri verður nógv ofta mint á tað, tí her má ænsast eftir og ænsast væl eftir, so vit ikki vera tiknir av fótum av øðrum stórra fiskaríðrívandi tjóðum.

Tað eigur at ænsast eftir, at vit vera til alla tíð kappingarforir við aðrir fiskiskapdriftini. At vit vera kappingarforir við tí fiski, vit fáa. At vit við okkara fiski alltað vera kappingarforir á klippfiskamarknaðinum.

Men sjálvt tað, at alt stendur og fellur við fiskiskapinum, so verður ikki so væl eftirænsað, sum átti.

Fiskiskapurin á Suðurlandinum í vár er óivað hin javnbæsti, sum verið hevur nú í fleiri ár. Tað kann hava verið stórt skip, ið kanska hava fingið meiri fyrr, men í ár er tað meira javnt.

Fiskimongdin hevur verið stór, og fleiri skip hava verið heima í Føroyum og landa. Summi skip hava latið fiskin til Føroyar við post- og farmaskipi — og onnur hava landað og selt í Íslandi.

So hevur verið í vár.

Meðan skipini hava nørst í tali, og fiskiflotin reiðuliga væl betraður, so menn hava kunna lagt meira til, so er enn ikki broytt tað, ið vant hevur verið hesi seinri árin, at selja fiskin í Íslandi.

Hetta er ein alt ovstórrur brekur fyri okkum sum fólk — at vit ikki til fullnar bjarga okkara fiski fyri okkara land. Tí, umframt at tað er ein stórrur arbeiðs- og peningamissur fyri okkum — so verður fiskurin latin upp í aðrir hendur enn Føroyingar. Hetta hevur sviðið — og kann eisini koma at kennast í ár, at tað sviður til allar Føroyar.

Tað er tíværri ein sonn søga, at Føroyingar hava verið illa staddir, less vegna at føroyskur snorisfiskur er komin á marknaðin frá øðrum fiskiútflytandi tjóðum — og gjørt stórt skák í okkara klippfiskasolu á marknaðinum.

Kann ikki hesin óføra góði fiskiskapurin, sum í vár hevur verið á Suðurlandinum, lata eyguni upp, so menn kunna sjá, at tað er ein lívssak fyri okkum, at vit fáa fiskin heim, virkað hann til klippfisk og sjálvir flyta hann út sum føroysk-virkaðan klippfisk.

Ein skuldi kunna hugsað, at føroyskir reiðarar, saman við fiskimennum og skiparum, her høvdu kunna útint felagsverk fyri at fáa hin føroyska saltfiskafarmin, ið nú verður latin upp í Íslandi — ella við stórum kostnaði verður forður heim til Føroyar — forðan heim við at senda farmaskip upp eftir honum.

Hetta er eitt heilt neyðturvuligt lið í okkara kappingarstríð um fiskin, og góðan marknað:

*Føroyskur snorisfiskur fiskur, føroysk-virkaður fiskur.*

Hesar reglur mega haldast, um vit skulu halda pláss á klippfiskamarknaðinum, og fáa besta prís fyri fiskin.

## Jeppe Aakjær deyður.

Danmørk, ja øll norðurlond hava mist eitt stórmenni, ið hevur haft meira týðning fyri fólkid og fólksins mátt enn allir kongar í fyra seinastu öldum. Jeppe Aakjær var høvdingi í skaldaríknum. Hann hevur avrikað ómetaliga nógv, men kortini er tað so, at øll halda, at hann fór óvskjótt, at deyðin ovfjólga vann av honum. Tí nógv arbeiði lá og bíðaði eftir honum.

Nú verða tað aðrir, ið draga skulu mentunнарplógv Aakjærs, tað plógvið, ið hann so hondfast og litagott stýrði í sínum 30-ára skaldastarvi.

Tá ið deyðsbodini um hann vóru borin í tey túsund heim, har Aakjær var elskaður sum einki annað skald, sást hvussu stórir missur tað var fyri land og fólk.

Men sjálvt um Jeppe Aakjær ikki longur er millum tey livandi, so liva framvegis hansara hugsan og hugsjónir. Minnið um ein fátækan bóndason, sum við sínum ungdoms- og manndómsstarvi fekk avrikað so nógv gott til frama fyri sítt land og sítt fólk, vil verða goymt í komandi tíðum.

Í sínum ungu árum skrivaði Jeppe Aakjær hesar ljómandi og álvarsomu reglur:

»Af Folket vi kommer, til Folket vi gaar, — dets Lykke skal være vor Lov.«

Tað var fyri at vinna fólk-inum, serstakliga smáfólk-inum, betri kor og gera tey eydnurik, at Aakjær stríddi sítt harðasta stríð, ið ofta var hart og beiskt.

Jeppe Aakjær var millum hinu fáu skaldini, ið fevndu arbeiðs-ararersluna í sínum virki. Skaldskapur hansara er tí merktur av hansara sociala sjónarhátt, ið

hvar kanska skaldsagan »Vredens Børn« hevur gjørt eina størstu ávirkan á samtíð hansara og fingið hjálpt nógv um tey víðurskifti, arbeiðskonur og húskallar livdu undir á donskum harra- og bóndagorðum.

Aakjær, ið sum barn og unglingi hevði roynt kor húskallsins og jarðarbrúkarans, tók seinri prógv frá Blaguard Seminarium. Hann var longu sum ungur ein foin javnaðarmaður og antimilitaristur. Hetta skaffaði honum í 1887 frítt innvið í Viborgar varðhaldsfongslu í 7 dagar.

Eina tíð var hann høvudstaðs-tíðindamaður hjá javnaðarbólundinum úti um landið.

Tey seinri árin á lívi sínum hevur hann vígt heiminum. Og her má sigast, at hansara djúpa og reina heimstaðarást hevur verið ment at givið tí danska fólkinum dyrgripur — tí ikki finnst slíkar perlur í danskari heimstaðaryrking, sum í kvæðunum eftir Aakjær.

\* \* \*

Aftaná at hava verið leingi sjúkur — nærum 2 ár — var nú hildið, at hann var vorðin heilt raskur aftur. Og soleiðis sá tað út, tí hann tókst við úti-arbeiði, ruddaði urtagarð sín til summarið, tá ið deyðin legði hond á hann. Kona hansara kom glað og fróð sum altíð, tá ið hon hevði Jeppe heima, rennandi inn í urtagarðin til hansara, men í staðin fyri at finna sín livsgláða mann, fann hon hann — samanfallin á einum beinki. Hann var tá longu deyður — av hjartaslag.

N. N.

## Staten rører ved Monopolerne.

Af Knud Korst.

Fra Frikonkurrence til Monopol er der et saa afgørende Spring, at fra det Øjeblik vigtige Erhverv gaar over fra at arbejde under det første Systems Vilkaar til at virke under det sidste, maa der ogsaa foregaa en Nyorientering paa vigtige Omraader af det økonomiske Politikk og Lovgivning. Man kan tale saa meget man vil om Indgrib i Erhvervsfriheden, Possekigeri osv., men Lovgivningsmagten — og forresten ogsaa andre vigtige Faktorer i Samfundslivet, saa som Fagforeningerne — maa nødvendigvis tilpasse sig efter den nævnte principielle Ændring i de økonomiske Tilstande.

Regler, der er givet under Forudsætning af fri Konkurrence, bliver selvfølgelig forældede, naar denne ikke mere eksisterer.

En og anden vil maaske tolke disse Bemærkninger som en Stags Kærlighedsbetegnelser til Frikonkurrencens Princip. Saa dan er de dog ikke at forstaa. Det kan ikke med Rette sig-

ges, at dette Princip nogensinde har været populært mellem Folk udenfor den egentlige Forretningsverden (omreksporterende Bønder maa her regnes til denne Verden), og det har været ganske forhaadt af Lønarbejdere, hvilket ikke er saa mærkeligt, eftersom de første Arbejds-generationer, der kom ud for det, blev proletariseret af det, og de følgende Generationer følte sig utrygge under det.

Dog saaledes som Udviklingen formode sig i de sidste Menneskealdrer — nemlig i den ældste Tid — va Frikonkurrencen under Trykket fra neden begyndt at antage saadanne Former, at ogsaa de nævnte Befolkningsklasser i højere Grad kunde finde sig i den; de kom til i mindre Udstrækning at lide under Systemets Skavanker og til i større Udstrækning at nyde nogle af de Fordele, der utvivlsomt er forbundet med Frikonkurrencens Princip. Faktet var Fagorganisationernes, Socialdemokratiets og Kooperationsens voksende Indflydelse paa Tilstandene.

Fagorganisationerne har som bekendt i stadig større Udstrækning hindret den fri Konkurrence i at gøre sig gældende paa Arbejdsmarkedet, altsaa hindret Driftsherrene i at konkurrere med hinanden ved Hjælp af lav Arbejdslohn; vil de konkurrere maa de altsaa gøre det ved Hjælp af forbedrede Produktionsmetoder, større Økonomi i Bedrifterne, kort sagt ved en reel Nedsættelse af Produktionsomkostningerne. Det er som bekendt ikke en reel Nedsættelse af disse Omkostninger at presse Arbejdslonnen ned; en saadan Udpressning er kun ensbetydende med en ændret Fordeling af det Udbytte, en Bedrift indtjener.

Derfor er det ogsaa Nonsens at sammenligne Fagorganisationerne med Varemopol, thi medens disse i sidste er i Stand til at udsuge Befolkningen gennem vilkaarlig høje Priser, saa kan Fagforeningerne kun hindre en ændret og mere ligestillet Fordeling af det Udbytte, en Bedrift indtjener, men de kan i det store og hele ikke fremtvinge en Forøgelse af det saaledes fra Publikum indjente Beløb. Det er nationaløkonomisk Dilettantisme af fædste Sort at sammenholde disse to vidt forskellige virkende Organer i det moderne økonomiske Liv. Ikke desto mindre er det i visse Kredse en staaende Vigtighed, at Fagforeningerne er de eneste Monopoler i dette Land.

Men sandt er det, at disse Organers Virksomhed i væsentlig Grad har gjort Frikonkurrenceprincippet taaleligt for Lønarbejderne. I samme Retning har de offentlige Organers Skatte- og Socialpolitik virket; derigennem er Udbyttet af den Produktionsforøgelse, der maa skrives paa Frikonkurrencens Kredittkonto, blevet i højere Grad fordelt, saaledes at ogsaa de fattige har faaet en Andel deri. Her til kommer Arbejdsbeskyttelsen, Forbud mod Børnearbejde og lignende Klausuler paa Konkurrenceprincippet.

Trods alt dette kan det dog heller ikke nu siges, at dette Princip er elsket i Befolkningens brede Lag, men det er dog ikke forhaadt som tidligere. Det har vist sig, at det lader sig udbygge i forskellige Retninger, og set fra dette Synspunkt skulde det heller ikke synes umuligt at udbygge det videre endnu og forbedre Tilstandene paa saadanne Punkter, hvor disse lader sig forbedre tilbage at ønske.

Det er ganske vist ikke Smaating, der her kan komme i Betragtning,

men det synes paa den anden Side som om Udviklingen allerede er ved at forberede sig paa store Ændringer her. Jeg tænker f. Eks. paa en Beskyttelse af Forbrugerne mod at faa daarlige Varer; mange Gaange ved Folk jo ikke hvad det er, de faar for Pengene, de køber simpelthen Katten i Sækken. Imidlertid tumler man allerede i forskellige Lande med at finde en Løsning paa dette Problem saa vidt mig bekendt har i U. S. A. Staternes Indkøbscentral (til Hær og Flaade m. m.) og i Finland Brugsforeningerne oprettet Laboratorier til Undersøgelse af Varekvaliteter, vel at mærke saaledes, at Resultaterne af disse Undersøgelser kommer til Publikums Kundskab. Paa denne Maade skulde man kunne finde et Middel til at imødegaa et af den skarpe Konkurrencens uheldige Udslag, nemlig den daarlige, men pænt polerede Kvalitet.

(Fortsættes).

## Føroya mold — Føroya ogn.

Føroyar eru ikki betur umstaddir enn so, at her er ein hópur av jarðaleysum fólk, sum fegin vildi eiga eitt sindur av foðlandsins mold. Men nógvir meinbogar — gamlar, seigar lóg-reglur og annað tilfikt — liggja í vegin, um ein fátækur maður vil hava sær ein jarðateig, meðan aðrir fevna yvir meiri mold, bæði í bo og haga, enn teir gita ella evna at gera við.

Og hevur maður endiliga slitið sær eitt petti til, so er tað gjarna so kargt og rak, at hann og húski hans er sokkið niður í armóð og skuld, áðrenn tað er komið undir fulla dyrking og kann geva nakran munandi ávøkstur.

Eg havi latið mær sagt, at í Danmark og Svøríki og Noreg fáa fátækir menn ikki einans jorð til dyrkingar, men teir fáa eisini pening til dyrkingarhjálp, og enn meiri, rentufrítt lán til sethús, fjós ella onnur úthús.

Eg hugsi tí, at mangur maður her á landi gjordist feigin, tá tað frættist, at javnaðarmenn vilja fáa ein jarðagrunn í lag, sum skal royna at livga teimum, sum tráða eftir eini hollari og unnlígarí stóðu í landi sínum, enn bert at eiga »hjáll í sjónum«.

Men ein jarðagrunnur, sum skal vera til hjálpar fyri teim minni múgvandi monnum, kann tástáðni verða ein munandi fyrítaka, um samstundis korini til at fáa mold gerast nógv meiri rumsutt og einfald, enn tey eru nú — ikki eina við at fáa mold til træðir, men eisini til annað virki við gagnligum vinnustarvi.

Og sjálvur jarðagrunnurin má gerast peningamikil, um sannur beti skal vera í honum. Og tað kann hann verða, um hann av-